

Tillit i det 21. århundre

Mindre regulering øker tillitsnivået og styrker velferdsstaten. Nytt forslag til arbeidsmiljølov bør ses i denne sammenheng.

Alle samfunnsforskere er på jakt etter den bakenforliggende årsaken. Det som kan forklare det som forklarer. Årsaksvariablenes mor.

Tillit er en slik variabel. Ihvertfall en het kandidat. Hvorfor lykkes noen land og andre ikke? Jo, viser det seg, innbyggernes tillit til hverandre, til politikerne og til landets institusjoner, er avgjørende for økonomisk vekst og velstand. Tillit reduserer transaksjonskostnadene og gjør det enklere for mennesker og bedrifter å handle med hverandre og skape verdier.

Som vist i en fersk artikkel av den ledende tillitsforskeren Pierre Cahuc og medforfattere, er tillit også avgjørende for innretningen på velferdsstaten. Et høyt tillitsnivå i befolkningen skaper oppslutning om generøse velferdsordninger og aksept for et høyt skattenivå. Et lavt tillitsnivå skaper også etterspørsel etter en generøs velferdsstat, men gjerne en velferdsstat der en selv ikke bidrar.

Tillit er altså viktig, men hvis en er på jakt etter de bakenforliggende årsakene, vil en alltid bore videre: For hva er det som bestemmer et lands tillitsnivå, vil vi gjerne vite. Spørsmålet er digert, og forskningslitteraturen voksende. Ulikheter i tillitsnivå har røtter i dypere historiske og kulturelle forhold. Forhold som vi enten kan gjøre lite med, eller som det tar lang tid å endre. Etter århundreskiftet har forskerne blitt mer utålmodige, og spurt hva myndighetene kan gjøre for å påvirke tillitsnivået på kortere sikt. Hvor går veien fra politikk til holdninger? (Den allestedsnærværende Piketty var tidlig opptatt av denne problemstillingen.)

Artikkelen «Regulation and Distrust» fra Quarterly Journal of Economics kan anbefales for alle som er interessert i dette spørsmålet. Der dokumenterer Cahuc, sammen med Yann Algan og Harvard-forskerne Philippe Aghion og Andrei Shleifer, en sterk negativ sammenheng mellom tillit og

Jo mer gjennomregulert samfunnet er, jo mindre trenger vi å basere vår samhandling på tillit. Vi investerer derfor mindre i det sosiologene kaller «sosial kapital»: Frivillige organisasjoner, våre venner og våre nettverk; vi trenger dem mindre når staten blir større. Illustrasjon: Istock

Norge scorer høyt på tillit. Og vi er, kanskje overraskende, mindre regulerte enn mange andre land

Fredagskronikk Ola Kvaløy

myndighets-regulering. Reguleringsnivå er målt på flere måter, blant annet hvor enkelt det er å starte opp bedrifter, hvor fri prisdannelsen er, hvor regulert arbeidslivet er, og hvor formalistisk rettssystemet er. Tillit er også målt på flere måter, men hovedmålet baseres på følgende spørsmål: «Generelt, vil du si at du kan stole på folk, eller kan du ikke være for forsiktig?»

Cahuc og medforfattere viser at for alle mål er det en negativ sammenheng mellom tillit og regulering, og de viser at årsakssammenhengen kan gå begge veier. Fravær av tillit kan gi økt etterspørsel etter statlig regulering, samtidig som omfattende statlig regulering kan redusere tillitsnivået. Det siste er kanskje det mest interessante. Jo mer gjennomregulert samfunnet er, jo mindre trenger vi å basere vår samhandling på tillit. Vi investerer derfor mindre i det sosiologene kaller «sosial kapital»: Frivillige organisasjoner, våre venner og våre nettverk; vi trenger dem

mindre når staten blir større.

Denne fortregningen av tillit er også kjent fra økonomisk kontraktsteori. Tillitsbaserte, såkalt relasjonelle, kontrakter, som ikke er vanntette nok til å håndheves av rettssystemet, har bedre vilkår under deregulerte forhold. Tillitsbaserte relasjoner blir viktigere og mer robuste hvis regulerende myndigheter holder seg på armlengdes avstand.

Norge scorer høyt på tillit. Og vi er, kanskje overraskende, mindre regulerte enn mange andre land «som det er naturlig å sammenligne seg med». Unntaket er arbeidslivsreguleringen. Her blir Norge omtalt som en statistisk uteligger, det vil si et land, som sett i forhold til sitt høye tillitsnivå, har relativt rigide arbeidslivsbestemmelser. Reguleringsmålet er her basert på hvor enkelt det er å ansette og si opp folk, og hvor fleksible arbeidstidsbestemmelsene er.

Regjeringen gjør noe med dette i sitt forslag til ny arbeidsmiljølov. Det foreslås blant annet en oppmykning av arbeidstidsbe-

stemmelsene, og økt tilgang til midlertidige ansettelse. I korte trekk en deregulering av arbeidslivet. Forslagene har skapt mye debatt. Skeptikerne hevder dette vil gi et kaldere og mer kynisk arbeidsliv med økt arbeidspress og mer usikkerhet. Fagforeningene varsler generalstreik.

Den varslede streiken er en mistillitserklæring. Men skal vi tro på sammenhengen mellom regulering og tillit, kan vi håpe at oppmykingen av arbeidsmiljøloven på sikt bidrar til å styrke tilliten mellom aktørene i arbeidslivet. Økt fleksibilitet, og mer midlertidighet, fordrer tillitsbaserte relasjoner.

Regjeringens forslag går således til kjernen i den skandinaviske modellen. Den er basert på tillit, ikke regulering.

Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger og NHH

Se flere innlegg
Side 24-25

Fredagskronikken

Alexander Cappelen

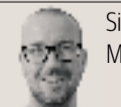
Bård Harstad

Ola Kvaløy

Katrine Løken

Simen Markussen

Mari Rege

Karen Helene Ulltveit-Moe

Debattansvarlig: Sverre Strandhagen **Telefon:** 22 00 13 93 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.